

Da bi se samorefleksivni identitet stvorio, održao ili menjao kroz prostor i vreme, neophodan mu je društveni prostor oslobođen od kontrole i represije. Ovakve prostore stvaraju procesi u kojima se konsoliduju kolektivni akteri (organizacija, vodstvo, ideologija), koji obezbeđuju trajnost svojim zahtevima i dozvoljavaju konfrontaciju ili pregovaranje sa okruženjem. Stoga, sloboda da se nekom identitetu pripada i da se doprinosi njegovom definisanju pretpostavlja prvo slobodu njegovog reprezentovanja. Ali, pripadanje nije identično sa „biti predstavljen“ — ono mu je u određenom smislu sušta suprotnost. Pripadanost je direktna, reprezentacija je indirektna; pripadanje znači neposredni uticaj beneficia nekog identiteta, dok reprezentacija znači odloženo uživanje, itd.

Pod pritiskom ovih kontradikcija između pripadanja i reprezentovanja, demokratija mora da ispiša mogućnost napuštanja ili menjanja klasičnih uslova reprezentacije, kao i mogućnost da odbaci establiранe procese označavanja da bi se pristupilo novim. Netotalitarna demokratija u kompleksnim društvinama pretpostavlja sposobnost da se predviđi i podrži dvostruka mogućnost: pravo da se i glas pojedinca obelodani i čuje sredstvima reprezentacije ili kroz promenu uslova slušanja, kao i pravo da se pripada ili povuče iz pripadnosti nekom entitetu da bi se pristupilo stvaranju novih značenja. Ove slobode moguće da po prvi put u istoriji omogućuju nastanak nove generacije određenih „prava na svakodnevni život“, kao što su životni prostor i vreme, rođenje i smrt, biološke i afektivne dimenzije pojedinca, i preživljavanje planete i ljudske vrste.

Neophodan uslov za takvu demokratiju je javni prostor nezavisan od institucija vlasti, partijskog sistema i državnih struktura.⁹ U ovakvom prostoru takođe bi postojala artikulisan sistem za doношење odluka, pregovaranje i reprezentaciju pomoću koga bi se, nezavisno od formalnih političkih institucija, iskazivala praksa označavanja razvijena u svakodnevnom životu. Javni prostori ove vrste trebalo bi takođe da obezbede neke garancije za održavanje individualnih i kolektivnih identiteta u životu; „mekan“ institucionalizovan sistem pogodan za sticanje znanja i proizvodnju simboličkih resursa; i otvoreni sistem u kome se informacije mogu kontrolisati i razmenjivati. Javne prostore karakteriše velika fluidnost, a njihova veličina se smanjuje i povećava u skladu sa stepenom ste-

ćene nezavisnosti: oni su po definiciji promenljivi sistem instanci koji je otvoren zbog kreativne konfrontacije između kolektivne akcije i institucija. U meri u kojoj su javni prostori posrednici između nivoa političke moći i donošenja odluka s jedne, i mreža utraženih u svakodnevni život s druge strane, oni su i strukturno ambivalentni: u njima se izražava dvostruko značenje termina predstavljanja i participacije.

Reprezentacija znači mogućnost da se zastupaju interesi i zahtevi; ali, ona takođe znači da njihovi tvorci uvek ostaju nešto drugo i da nikada neće biti sasvim saslušani. I participacija ima dvostruko značenje. Ona znači i neposredno učešće — to jest, delovati u korist promocije interesa i potreba jednog aktera — i pripadanje nekom sistemu posredstvom identifikacije sa „opštim interesima“ zajednice. Javni prostori koji se pojavljuju u kompleksnim društvinama su tačke na kojima se dodiruju političke institucije i kolektivni zahtevi, funkcije vlasti i reprezentacija konflikata. Savremeni „pokreti“ mogu bez gubitka sopstvenih odlika da deluju samo u ovakvim javnim prostorima.

Osnovna funkcija javnih prostora je da se u njima učine vidljivim i kolektivnim teme koje pokreću „pokreti“. Uz njihovu pomoć, „pokreti“ mogu da izbegnu institucionalizaciju, i obratno, društvo u celini je sposobno da preuzme odgovornost (to jest, institucionalizuje proces) za dileme, zahteve i konflikte koji se odnose na ciljeve i značenje društvene akcije koju su pokrenuli „pokreti“. U ovom smislu, konsolidacija nezavisnih javnih prostora je bitan uslov održavanja — bez namere da se lažno razreši — dilema „post-industrijske“ demokratije. Jer, kada društvo preuzme odgovornost za sopstvene probleme, zahteve i konflikte, ono ih javno podvrgava pregovaranju i odlučivanju i pretvara ih u potencijal promene. Time se stvara mogućnost za nastanak „demokratije svakodnevног života“, bez anuliranja specifičnosti i nezavisnosti „pokreta“ ili upotrebe moći koja se skriva iza priznatih, neutralnih procedura za doношењe odluka. □□□

Alberto Melucci
„Social Movements and the Democratization of Everyday Life“ u knjizi: J. Keane, Civil Society and the State, Verso, London, New York, 1988.)

Sa engleskog:
Miroslav Radenković

šta je to novo o novim društvenim pokretima? dejvid plotke

Ovaj članak ima za cilj da dokaže da su objašnjenja koja nudi rasprostranjeni »diskurs o novim društvenim pokretima« u suštini i pogrešna. Sumnjiće tvrdnje o ovim pokretima, o onome što jesu ili što bi trebalo da budu, imaju politički značaj jer ih i analitičari i neki pripadnici pokreta uzimaju za ozbiljno. U meri u kojoj teorije o novim društvenim pokretima utiču na politički izbor analitičara i (manje direktno) grupa unutar pokreta, one utiču i na politički razvoj onoga što žele da izučavaju. Tako su teorije postale značajne za politiku. U ovom slučaju, »diskurs o novim društvenim pokretima« prenaglašava inovacijski doprinos pokreta koje analizira, selektivno opisuje njihove ciljeve kao kulturne, i preuvećava njihovu odvojenost od konvencionalnog političkog života.

U poslednje tri decenije, u SAD i drugim zemljama pojavili su se važni novi društveni pokreti. Mada su domaćaji njihove mobilizacije za sada skromni, opravданo je mišljenje da sadašnji pokreti i interesne grupe mogu ubuduće jačati. Moguće je očekivati i pojavu novih, zasad bezimenih pokreta. Ipak, ove snage samo delom liče na ono što analiziraju i zastupaju novije teorije o novim društvenim pokretima.

Ovaj članak ima za cilj da dokaže da su objašnjenja koja nudi rasprostranjeni »diskurs o novim društvenim pokretima« u suštini pogrešna. Sumnjiće tvrdnje o ovim pokretima, o onome što jesu ili što bi trebalo da budu, imaju politički značaj jer ih i analitičari i neki pripadnici pokreta uzimaju za ozbiljno. U meri u kojoj teorije o novim društvenim pokretima utiču na politički izbor analitičara i (manje direktno) grupa unutar pokreta, one utiču i na politički razvoj onoga što žele da izučavaju. Tako su teorije postale značajne za politiku. U ovom slučaju, »diskurs o novim društvenim pokretima« prenaglašava inovacijski doprinos pokreta koje analizira, selektivno opisuje njihove ciljeve kao kulturne, i preuvećava njihovu odvojenost od konvencionalnog političkog života. U Americi, usled ovih manjkavosti, diskurs o novim društvenim pokretima nudi normativna i srpske gledišta koja potcenjuju politički angažman u korist marginalnosti, shvarene isključivo kao društveno-kulturni kritiči-

Prvi izvor ovog problema je nekritičko osvajanje teorijskih pristupa razvijenih u zapadnoevropskom, političkom kontekstu koji se bitno razlikuje od okolnosti u SAD. Dublji razlog proistiće iz logičnog sukoba onih koji su u poslednje dve decenije ponudili različite forme diskursa o novim društvenim pokretima, i pristalica manje ili više ortodoksnog marksizma. Ovdjeljivanje ovog sukoba uglavnom na terenu relativno ortodoksnog marksizma imalo je pogubne posledice za pristalice perspektive novih društvenih pokreta. Ono ih je navelo da svoju poziciju formulišu kao suprotstavljanje i poricanje marksističke ortodoksije, u često dramatičnim i hiperboličnim terminima. Kako je ortodoksnii marksizam relativizirao mnoga shvaćanja političke i društvene realnosti, poricanje njegovih tvrdnji nije više tako plodonosno (mada je analitički bolje nego pristajanje na njega). Ovako uokvirivana pozicija učinila je borbenike novih društvenih pokreta nespremnim za teorijsku i političku debatu u SAD, gde su neokonzervativne interpretacije tokom kasnih 70-tih i 80-tih godina postale pre dominantne.

Početna tačka za ocenu delatvornosti novih društvenih pokreta su 60-te godine. Pokreti iz tog doba bili su radikalni reformatorski pokreti koji su ostvarili značajne uspehe. Društveni i politički pokreti, koji su se prvo oblikovali kao pokret za gradanska prava, a zatim kao antiratni, feministički i drugi, ostvarili su značajne korake ka svojim političkim i društvenim ciljevima.

Prouzrokovali su krupne zakonske promene (uglavnom u domenu gradanskih prava), proširili društvene i političke slobode, i uspeli da otvore nova široka područja za nastavljanje političke i kulturne debate. Pokreti su postigli manje nego što su njihovi najradikalniji delovi želeli, čak manje i od minimalnih ciljeva oko kojih su se mobilisali. Ali, to ne bi trebalo da iznenaduje, jer pokreti retko kad ostvaruju sve svoje ciljeve.

Ipak, u to vreme, pokreti su suviše često procenjivani u odnosu na to koliko su sposobni da realizuju zamišljeni, revolucionarni projekti. Uprkos zavidnoj retorici, oni uglavnom nisu bili ni zainteresovani ni sposobni za takvu ulogu. Argumenti iz 60-tih, o »revolucionarnoj prirodi« ovog ili onog pokreta, nisu imali veze ni sa jednim ostvarivim, političkim programom. Pa ipak, novi pokreti su bili kritikovani zbog malog revolucionarnog potencijala — shvaćenog, uglavnom, u oktodenksim terminima — što je osnovni element u prigovorima manje-više ortodoksnog marksističkih orientisanih intelektualaca. To mišljenje izazvalo je, reakciju pokretima naklonjenih analitičara i učesnika, koji ističu sopstvene ocene u kojima se naglašava njihov transformatorski potencijal. Rezultat je, bio defanzivni odgovor ortodoksnom marksizmu kroz teorije novih društvenih pokreta u kojima je stoga slabio angažman u relevantnim političkim i teorijskim pitanjima. Čak i kad se čini da nema jasne polemike sa marksizmom, opisani okvir je dovoljno

snažan da utiče na polazne postavke diskursa o novim društvenim pokretima.

ŠTA SU NOVI DRUŠTVENI POKRETI?

Bar od sredine 70ih godina do danas, uticajna struja kritičke misli verovala je da daje osobnu političku izjavu govoreci o »novim društvenim pokretima«. Ona je u praksi označavala mnogo toga: »novi društveni pokreti bili su oznaka za feministički pokret, pokret homoseksualaca, pokret za zaštitu životne sredine, (ponekad) pokreti raznih manjina, i pokret protiv nuklearnog naoružanja.

Kao i većina važnih političkih kategorija, koncept nije samo puki opis, on je i sredstvo rasprave o tome kako te političke snage treba da ostvare svoje ciljeve. Tako »novi« znači i različiti od liberalnih, interesnih grupa iz sredine ovog veka, kao i od klasičnih socijalističkih koncepcija. (U oba slučaja, »novi« znači i različiti od radničkog pokreta.) »Društveni pokreti« znači zainteresovanost za promene u načinu života, kao i za ciljeve radi uspostavljanja normi koje ne samo da izlaze iz okvira rutinske političke reforme, već bi ih verovatno bilo nemoguće uspostaviti kroz konvencionalne političke kanale.

Umesto da izlažem detaljniju istoriju učinaka novih društvenih pokreta u Evropi i SAD, želim da predstavim dva generalna iskaza sadržana u centru diskursa o novim društvenim pokretima. Oba pokušavaju da povuku granicu između tema savremenih pokreta i onih iz neposredne prošlosti; oba identifikuju elemente koji su važni za samorazumevanje delova novih pokreta.

U svom uticajnom radu, Mišel Fuko je nglasio novine u društvenim snagama koje izlaze na scenu. Mada se on, u osnovi, više koncentrisao na pitanje primene moći nego na oblike otpora, pružio je i time važan okvir za razmišljanje o savremenim pokretima. Po njegovom mišljenju, sukobi u kojima se ovakvi pokreti angažuju:

»su borbe koje postavljaju pitanje položaja pojedinca: na jednoj strani, one afirmišu pravo na razlikovanje i isticanje svega što pojedinca čini zauza individualitetom. Na drugoj, one napadaju sve što jedinku izdvaja, prekida njene veze sa drugima, cepta život zajednice, prepusta pojedinca samom sebi i vezuje ga za njegovopostveni identitet na ograničen način. . . to su bitke protiv »vladavine individualizacije.«

One su borbe protiv efekata moći koji su povezani sa znanjem, kompetencijom i kvalifikacijom: bitke protiv privilegija znanja. Ali one su, takođe, protiv tajnosti, deformacija i mistifikacije sistema reprezentacije koji su ljudima nametnuti. . . Ono što se osporava, u stvari je način na koji znanje cirkuliše i funkcioniše, njegova povezanost sa moći. Ukratko, **regime du savoir**.

Konačno, sve te savremene borbe vrte se oko pitanja: ko smo mi? One predstavljaju poricanje apstrakcije ekonomskog i ideološkog državnog nasilja koje ignorise ono što smo pojedinačno, kao i odbacivanje naučne ili administrativne inkvizicije koja odreduje ko je neko od nas.

Da sumiram, glavni cilj ovih borbi je da nadnu, ne toliko »tu i tu« instituciju ili moć, ili grupu, ili elitu, ili klasu, već pre jednu tehniku, jedan oblik moći.

Ovo shvatjanje drži da nove snage promovisuju individualizam bez egoizma, da se suprotstavljaju koncentrisanim formama moći i da su preokupirane definisanjem i vrednovanjem individualnih i kolektivnih identiteta. Fukoova tvrdnja je delom izvedena iz rasprave sa ortodoksnim marksizmom, kao protivteže marksističkom shvatjanju političkog pokreta radničke klase kao centralnog i ostrog. Za marksiste, radnički pokret je bio zauzeti (ako ne i opšti) po svom obliku i ciljevima; njegova težnja je bila da osvoji i preusmeri političku moć, i na osnovu manje ili više jasnog klasno-političkog cilja, težio je da transformiše raspodelu moći i resursa.

Drugi teoretičar koji je ulazio značajan napor da identifikuje osobenost novih društvenih pokreta je Klaus Ofe. On sučeljava novu i staru paradigmu političke akcije. Stara paradiigma je povezana sa pitanjima »ekonomskog razvoja i raspodele, vojne i socijalne bezbed-

nosti, društvene kontrole«, dok je nova paradiigma vezana za »čuvanje okoline, ljudska prava, mir i neotudene oblike rada.« Stara paradiigma afirmaše vrednost »slobode i bezbednosti, privatne potrošnje, i materijalnog progresa«, a nova favorizuje »ličnu autonomiju i identitet kao protivtežu centralizovanoj kontroli.«

Iznutra gledano, stara paradiigma zasniva se na »formalnoj organizaciji, velikim predstavnicičkim udruženjima«, dok nova zahteva »neformalnost, spontanitet, nizak nivo horizontalne i vertikalne diferencijacije.« Na površini, u žizi stare paradirome su »pluralistički ili korporativno posredovanje, interesa, utamica političkih partija, vladavina većine«, dok nova naglašava »protestnu politiku zasnovanu na zahtevima formulisanim uglavnom u negativnim terminima.« Konačno, učesnici su različiti. U staroj paradiimi, učesnici su bili »društveno-ekonomske grupe koje su nastupale kao grupe (i u interesu grupe) i bile upletene u konflikt oko raspodele.« U novoj paradimi, učesnici su »društveno-ekonomske grupe koje ne nastupaju kao takve, već u ime teško opisivih kolektiviteta.« Glavna inspiracija u Ofeovoj analizi je socijalistička i komunistička tradicija, a posebno veoma složene socijalističke, partijsko-sindikalne, posleratne politike.

Ofe i Fuko su bliski po opisu novih pokreta kao uglavnom okupiranih pitanjima kvaliteta života i definisanjem i vrednovanjem individualnih i kolektivnih identiteta. Takvi pokreti imaju mahom negativan karakter, ne zato što su destruktivni, već zato što se suprotstavljaju manipulaciji i iskrivljavanjima koje nameću mnogobrojne institucije, kao i kompromisima i rutinizaciji neophodnim za konvencionalne oblike predstavljanja i posredovanja interesa. Uzete zajedno, Fukoove i Ofeove tvrdnje obezbeduju pregnantan iskaz o glavnim temama diskursa o novim društvenim pokretima. (Politički, međutim, njih dvojicu treba razlikovati: kad Fuko uopšte preporučuje bilo kakvu politiku, to je ona koja može da osnaži impulse novih društvenih pokreta protiv moći. Ofe predlaže strateški savez novih snaga i »starih« partijsko-sindikalnih aktera).

Ova dvojica teoretičara nisu izmisliла diskurs o novim društvenim pokretima, već je on iznikan u mnogih teorijskih i praktičnih izvora tokom poslednje dve decenije. Ipak, njihovi su argumenti jasni i inspirativni. Tipične formulacije diskursa o novim društvenim pokretima u SAD obuhvataju i sociološke teme slične onima koje pronalazimo u Ofeovom radu, kao i okvir sličan Fukoovom³.

Koncepcija novih pokreta — kao otelotvorenja, otpora moći, motivisanih kulturnim ciljevima, bitno različitim od radničke i socijalističke tradicije, nezainteresovanih za konvencionalne oblike političke participacije — imala je tokom poslednje dve decenije velik uticaj u SAD. Ona se pojavila u mnogim strujama »kulturnog« ili »radikalnog« feminizma od poznih 60-tih do danas; u nacionalističkim impulsima unutar crnačkog pokreta i do izvesne mere u pokretima drugih rasno konstituisanih grupa; u radikalnim strujama ekološkog pokreta počev od 70-tih godina; u delovima mirovnog pokreta od kasnih 70-tih do sredine 80-tih godina; i u radikalnim delovima pokreta za prava homoseksualaca, naročito pre razmaha AIDS krize. Vredelo bi pratiti specifične oblike diskursa o novim društvenim pokretima unutar svakog od njih. Ali, ja ču se ovde ograničiti na utvrđivanje jednog skupa zajedničkih formulacija o tome što je značilo biti društveni pokret koji se javlja u različitim modalitetima unutar tih novih snaga. Ovakav diskurs nikada nije u potpunosti dominirao nijednim određenim pokretom, mada je bio jedna od uticajnih struja u kojima i oko njih. Apstrahujući specifične formulacije diskursa o novim društvenim pokretima, nadam se da će usredsrediti pažnju na karakteristike koje se javljaju u svakom od njih.

Ako bismo u političkom pejzažu SAD tražili glavne snage koje bi u čistom obliku predstavljale primer Fukoovih i Ofeovih teorija, rezultati su, naravno, razočaravajući. Ipak, teme iz diskursa o novim društvenim pokretima su deo savremene društvene akcije, koja se sprovodi u širokom spektru

političkih i društvenih interesnih grupa i pokreta. Na žalost, diskurs o novim društvenim pokretima nije, dobar vodič za važne promene u društvenoj akciji, koju delimično identificuje. Kako sam već istakao, glavni izvor pogrešnog razumevanja bio je dugovremenih sukoba sa marksizmom. Taj konflikt, u časopisima, knjigama, na konferencijama, i ponekad u malim političkim organizacijama, i dalje utiče na formulacije čak i onih analitičara novih društvenih pokreta koji se eksplicitno ne bave marksističkim shvatanjem.

Na najopštijem nivou, marksističke teorije tvrde da je »kapitalizam« analitički vredan način konceptualizacije pojave modernih industrijskih društava na Zapadu; pokušavaju da definišu normativna i strukturalna ograničenja kapitalizma kao sistema; i sugerisu kako ta ograničenja mogu biti prevaziđena drugačijim oblicima moderne društvene organizacije. Unutar ovog opštег okvira, savremene marksističke teorije uzimaju klasu i način proizvodnje kao centralni koncept, na politiku gledaju pre svega kao na izraz društveno-ekonomskega procesa; i procenjuju političke projekte u svetu njihove pogodnosti za pokrete kojima rukovodi radnička klasa i koji su usmereni ka uspostavljanju društvenog vlasništva nad osnovnim sredstvima za proizvodnju. Ovakva definicija kombinuje ortodoksnii i različiti neo-marksizme, kako bi ukazala na njihove zajedničke elemente i naglasila nesposobnost neomarksista da u poslednje dve decenije stvore koherentnu alternativu ortodoksnoj poziciji. Većina savremenih marksista poriče da su se dogodile temeljne društvene promene (na osnovu toga što kapitalizam još uvek postoji), a potom odbacuju diskurs o novim društvenim pokretima, jer on ne prihvata konvencionalnu vezu proizvodnja/klasa/politika kao centralnu referentnu tačku za kritičku teoriju i političku praksu.

Diskurs o novim društvenim pokretima tačnije identifikuje savremeni teren kolektivne akcije nego marksisti koji tvrde da se »u osnovi« ništa nije promenilo. Ovaj diskurs ima više sluha za tekuće promene u političkom i društvenom životu, manje je ograničen dogmatizmom i manje naginje u udubljivanju u terminološke zavrzelame. Uprkos ovim prednostima za oblikovanje diskursa o novim društvenim pokretima u kritičkoj opoziciji prema manje ili više ortodoksnom marksizmu plaćena je visoka cena. Obaranje pogrešne teze još ne daje zadovoljavajući odgovor na ono što je verovatno ključno pitanje: da li ono što znamo o aktuelnim pokretima i njihovom kontekstu opravdava političke tvrdnje diskursa o novim društvenim pokretima?

NOVI DRUŠTVENI POKRETI I MARKSIZAM

Pre nego što se upitamo šta se zaista može reći o novim snagama, i šta je tačno od onoga što diskurs o novim društvenim pokretima nudi, treba da pokušamo da skrenemo pažnju na centralni problem oko koga se on stvario: da li je odvojeno propagiranje socijalističke i komunističke koncepcije klase i političke/društvene transformacije — definitivan, trajan ishod? Ako je tako, da li to znači da je »kraj ideologije« konačno pred nama?

Pošto velik broj ubedljivih dokaza, od socioloških studija klasne strukture, do istraživanja izbornog ponašanja i ideologije, koji pokazuju da opadanje socijaldemokratske i komunističke politike krajem 60-tih godina ima duboke, strukturalne korene. Teško je znati da li se ta silazna putanja može preokrenuti, ali, bar u doglednoj budućnosti ne čini se da je moguća obnova zasnovana na politici industrijske klase. Ipak, za mnoge na levici, priznaje stalnog opadanja radikalnih, političkih pokreta zasnovanih na industrijskoj, radničkoj klasi izgleda kao kapitulacija pred tvrdnjom koju su, kako se nekada činilo, opovrgavali pokreti iz 60-tih godina: da su materijalni progres i sociokulturalna integracija posle II svetskog rata zauvek potisnuli marksizam i druge radikalne kritičare naprednih industrijskih društava na marginu političkog i kulturnog života.

Diskurs o novim društvenim pokretima shvata da je nemoguće održati »klasične« predstave o industrijskoj, klasnoj politici u da-

DRUŠTVENI POKRETI

našnjim SAD. Njegovo ugledanje na marksizam je i delotvorno, ali i »skupo«. On osvetljava što je to pod udarom sa opadanjem klasne politike, a omogućava i razložno odbijanje tradicionalnih klasno-partijsko-socijalističkih šema. Ipak, čini se da ugledanje na marksističke teze predstavljaju stalno iskušenje da se ista logika ponovi, samo sada primenjena na nove činioce; ako su stare priče o radničkoj klasi neodržive, one se mogu prepričati sa novim društvenim pokretima u glavnjoj ulozi.

Suštinski pomak koji čini diskurs o novim društvenim pokretima je u tome što poriče bilo kakav kraj ideologije. Tako on može da odbaci i ortodoksnii marksizam i »buržoaska« shvatnja o opadanju politike radničke klasne politike usled premeštanja radikalnog pokreta u političke snage čije je pojavljivanje samo po sebi znak udaljavanja od konformističke političke i društvene logike. Ali, postoji fina granica između preslikavanja logike klasičnih marksističkih analiza, sada sa novim/imaginarnim proletarijatom, i plodonosne argumentacije o savremenoj politici. Kad diskurs o novim društvenim pokretima preokreće i preformuliše odbačeni, ortodoksnii marksizam, on ugrožava i važne tvrdnje kojima prisustvo novih društvenih i političkih snaga može značiti podršku.

Ove tvrdnje obelodanjuju trajnost dubokog socijalnog konflikti, njegovu postojanost i oko normi i oko raspodele; stvaranje novih identiteta i kolektivita; i nesmanjeni značaj lokacija sukoba, koje više nisu u rutinskim pregovorima oko radnih mesta i legislativno/izborne politike. Ovakve tvrdnje su nekonvencionalne, verovatno tačne, i podsticajne za teorijske i političke inovacije. Nove društvene i političke snage zaista postoje i jesu važne. Ipak, samo konstatovanje njihovog postojanja ne rešava mnoge teorijske i političke probleme. Sledeći odeljak ovog teksta razmatra kako diskurs o novim društvenim pokretima tretira tri glavna pitanja: ulogu kulturnih tema u savremenoj kolektivnoj akciji; status ciljeva o jednakopravnosti; i izglede za radikalnu društvenu i političku autonomiju. U svakom slučaju, imam dvostruku namenu: da počašem kako su konflikti sa ortodoksnim marksizmom ohrabričili artikulaciju neodrživih pozicija i da dokažem kako su važni elementi diskursa o novim društvenim pokretima dragoceni, ukoliko se preubliče u skromnije i »svetovnije« termine.

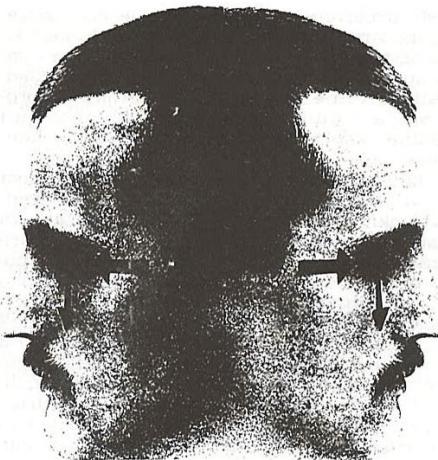
NOVINE U KULTURI

Šta je sa tvrdnjom da su novi zbog svoje široke zainteresovanosti za kulturt Empirijski, ona nije naročito ubedljiva. U istoriji SAD nailazimo na ponavljanje oštih kulturnih konfliktata: oko religije u XVIII i ranom XIX veku; oko preciznog definisanja američke kulture koje bi uvažavalo imigrantske grupe, u XIX i ranom XX veku; oko rase u poznom XIX veku i na mahove do danas; oko pola i seksualnih normi od početka veka do danas. Nakon ovakve istorije, izjednačavanje kulturnih tema sa »novinom« otvara nam do koje mere se diskurs o novim društvenim pokretima formirao kroz jednostranu polemiku, sa marksizmom. Jer, za marksiste su glavni pokreti uvek u osnovi bili klasni pokreti, čak i ako su se drugačije predstavljali.

Zastupnici diskursa o novim društvenim pokretima su u pravu kada insistiraju da se savremena kolektivna akcija zaista dogada oko kulture, a ne oko kulturnih aspekata klasnih elemenata. Ali, ovo nije naročita novost. U SAD, klasni konflikt odvek postoji praćen kulturnom, etničkom i rasnom borborom, ali nikad »čistoj formi kakvu su izražavali drugi pokreti.

Razumljivo je što je eksplozija kulturnih tema u političkom konfliktu kasnih 60-tih godina izgledala dramatično nova. Nju Dil je zamenio kulturne i regionalne rascepte društveno-ekonomskim konfliktima. Nepredvidljivih razmera. Posle II svetskog rata, i u sledeće dve decenije, politika se mahom koncentrisala na zahteve etabliranih i njima sličnih, novih interesnih grupa.

Tako se činilo da je snažni povratak kulturnih tema u politiku označavao radikalno odavanje i od pluralističkog shvatanja liberalnih interesnih grupa, i od marksističkog tretmana takve političke dinamike.

Kod novih snaga koje stavljuju naglasak na kulturu postoje značajni novi elementi i u kontekstu i u sadržini. Prvo, eksplicitni kulturni elementi dobijaju veću težinu u novim pokretima nego što je to bio slučaj u prethodnim periodima istorije SAD, iako su kulturni napor oduvek postojali. Drugo, ovakva kulturna zainteresovanost je u sve većoj meri izražena ne samo terminima opštih društvenih vrednosti i normi, već i definicijama i očuvanjem identiteta pojedinaca.

Pojam kulturnog konflikti neminovno ukazuje i na konflikt identiteta, jer po normama mora da se živi. Pored toga, pitanje identiteta je često bilo potiskivano zbog pretpostavke da će se ono postaviti bez obzira na to koji skup kulturnih orientacija će trijumfovati. U savremenim konfliktima, nijedno opšte razrešenje nije, u principu, adekvatno da bi pojačala pojedinačne identitete koji ostaju osporavani i nestabilni.

Treće, kulturni konflikti su se pojačali zbog novih veza medju kulturnim i društveno-ekonomskim procesima. Položaj pojedinača i grupa unutar društveno-ekonomskog hierarhije sve više zavisi od pristupa obrazovanju i veština, na primer; ovaj pristup oblikuje se prema grupnoj koncepciji njihove vrednosti i zavisi od potencijala različitih grupa. Tako konflikti oko kulturne prakse, kroz koje se razlikuju i stratifikuju grupe, pomažu oblikovanju društveno-ekonomskih odnosa. (Očigledan primer je to što su napor Crnaca da ospore rasne stereotipije povezani sa naporima da dobiju bolje obrazovanje i bolji tretman u raznim radnim sredinama.)

Posmatrane zajedno, ove promene ukazuju na sve veću važnost kulture kao predmeta interesarovanja savremenih političkih snaga. Međutim, one nisu dovoljne da poslednji period izdvoje iz istorije, niti da daju snagu političkim argumentima u određivanju kakvu kulturnu praksu treba braniti.

Da bi povukao svoju inovaciju, diskurs o novim društvenim pokretima pravi oštru razliku između napora za osvajanje pravne ravnopravnosti i jednakosti u raspodeli, i napora za kulturne promene, omaložavajući prvo u korist drugog. Ovaj argument gubi iz vida osnovne činjenice politike u SAD, pošto se diskursi, razvijeni mahom u Evropi, prenose u SAD bez vodenja računa o razlikama u kontekstu.

Kako razjašnjava, Ofeova formulacija argumenti novih društvenih pokreta u Zapadnoj Evropi su na razlikovanje sociokulturne tematike i »postmaterialnih« vrednosti, od zakonskih i distributivnih ciljeva, socijal-demokratskih i socialističkih radničkih pokreta. Suprotstavljenost ciljeva vezanih za raspodelu i ravnopravnost kulturnim ciljevima, odgovara razlici između tradicionalnog radničkog pokreta i savremenih snaga koje prepostavljaju da se ovi drugi mogu ispuniti. U takvom kontekstu postavlja se pitanje: da li je verovatnije da će se demokratske promene dogoditi kroz razvijanje rada ka pravednoj raspodeli, ili kroz kulturnu kritiku koju obavljaju novi društveni pokreti?

Tamo gde je radnički pokret snažan i dominira levicom u širem smislu reči razumno je o ovome otvarati debatu. U SAD, ovo pitanje je

mnogo manje važno, a kad se poveže da sa dilemom »jednakost ili kulturna promena«, ishod izaziva konfuziju. Zašto?

Radnički pokret u SAD nije bio sposoban da sam dobije neke suštinske bitke oko prepostavljenih Ofeovih dihotomija, kao što su opšta zakonska jednakost ili minimalna država blagostanja. U svetu ovakve istorije, činjenica da je moć radničkog pokreta ograničena i da ne nagoveštava svoju obnovu, ne znači da će kulturni elementi (njihovo postavljanje izvan ravnopravnosti) dominirati među težnjama novih snaga.

Relevantne razlike između SAD i Zapadne Europe uočavaju se i povodom rasnih podela i smera pokreta za gradanska prava. Diskursi o novim društvenim pokretima vezani za rasni problem tipično naglašavaju kulturnu politiku suprotstavljenu rasizmu, nipođavajući ili čak ignorujući tekuće naprave sticanje pravne i ekonomskе jednakosti. Ipak, baš ta suprotnost menja kurs pokreta za gradanska prava u SAD.

Slabost (i ponekad kolizija sa rasnim podelama) radničkog pokreta je bila ključ: on nije mogao da osvoji puno pravo glasa populacije odraslih ni kad je bio nadmoćan među društvenim snagama u prvoj polovini XX veka. Tako crnački pokret 50-tih i 60-tih godina nije mogao da gradansku ravnopravnost, mnogo pretpostavi ekonomskoj jednakosti. Njegovi prvenstveni ciljevi obuhvatili su okončanje fizičkog nasilja nad crnačkim stanovništvom na Jugu, postizanje gradanskih prava i praktično proširenje biračkog prava. Diskursi o novim društvenim pokretima je u pravu kada insistira na značaju kulturnih tema unutar tog pokreta, ali veoma greši kada ga (tada ili sada) tretira kao mahom kulturni pokret, nezainteresovan za zakonska ili pitanja raspodele.

Koegzistencija zakonskih, distributivnih i kulturnih elemenata je očigledna. Ova kompleksnost je možda jedan od razloga što se crnački pokret ponekad ne uzima u obzir kao objašnjenja novih pokreta, jer ne može razložiti da se uklopi u model koji potpuno suprotstavlja kulturnu problematiku »starim« pitanjima.

Relacije između feminizma — uvek centralnog primera novih društvenih pokreta — i socijalne politike potkrepljuju ovakvo mišljenje. U Švedskoj, radnički pokret je inicirao mere države blagostanja (često kroz porodičnu politiku) radi zaštite velikih delova srednje i radničke klase od najgorih opasnosti tražišta radne snage. U svetu tih mera, držanje kulturnog feminizma protiv ili barem izvan socijaldemokratske socijalne politike je bilo razumno ili ne dosledna odluka. U SAD, radnički pokret nije mogao da doneše više od delimične ili elementarne države blagostanja, ostavljajući žene veoma ugroženim na tržištu radne snage, pošto su porodične veze oslabile, a učešće žena u radnoj snazi se neglo povećalo.

Zato insistiranje na tome da feministizam u ovoj zemlji jeste (ili bi trebalo da bude) kulturni pokret, izvan (ili čak protiv) borbe za pravnu jednakost i društveno-ekonomsku raspodelu, znači prosto previdanje onoga što se dogodilo u poslednje dve decenije. Borba za »konvencionalne« oblike jednakosti zaokupljala je pažnju velikih delova feminističkih pokreta koji su želeli da sprovedu reforme koje radnički pokret nije uspeo.

Za nove društvene i političke snage, slabost američkog radničkog pokreta predstavlja težak problem. Oni su pritešnjeni između potrebe da postignu »konvencionalne« reforme, i potrebe da artikulišu kulturnu i društvenu kritiku, koja prepostavlja da su te iste promene izvršene. Ali, mada ima smisla kritikovati analize koje savremene pokrete shvataju kao usmerene samo na usko definisanu ravnopravnost, ne treba poricati značaj ciljeva kolektivne akcije vezanih za jednakost, kao da je ravnopravnost već postignuta.

(NASTAVICE SE)

David Plotke, «What's So New About New Social Movements?», Socialist Review, 1990, vol 20, No 1.

S engleskog: Jasmina Glišić